

A csúcs, amiről nem is álmodtunk: Csarnóháza

2418

Újabb meghívást kaptunk. Ezúttal az országhatáron túlra. Csarnóházára (Bulz) hívtak a kolozsvári barlangkutatók.

Csarnóháza Románia területén a Sebes-Körös egyik mellékága, a Jád völgyében található.

Kolozsvárra látogató hazai barlangkutatók elvitték alsóbarlangi eredményeink hírét. A kolozsvári kollégák örömmel kaptak az alkalmon, hogy olyan módszerrel támogathatják munkájukat — a mi közreműködésünkkel —, amelynek alkalmazására egyébként nincs lehetőségük.

A meghívás csupán szóbeli volt, és a helyszínről kapott tájékoztatás is tömör. Mindössze annyit tudtunk meg, hogy egy meredek falú völgyben, a hegyoldal aljában egy hatalmas nyíláson ömlik ki a víz. Kaptunk két fényképet, az egyik a bejáratról készült, a másik bent, a barlangfolyosó egyik taván csónakázó embert mutatott. Fölötte ötször magasabbnak látszó mennyezet. Mi tagadás, sokat ígérő volt! Megtudtuk még, hogy az ismert járat körülbelül 500 méter hosszú, de nehezen járható, mert a patak sok helyen tóvá mélyül. A barlang végén nyugodt tükrű tóból ömlik a bejáratnál is látható, nagy mennyiségű víz. Ebbe a tóba valahol a víz színe alatt folyik be ismeretlen irányból, ismeretlen barlangrendszerből a patak.

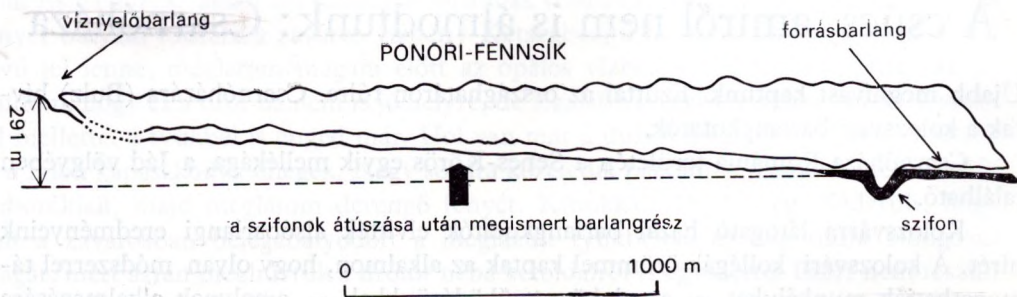
1973-at írtunk, még az alsó-barlangi felfedezések lázában égtünk, hát hogyan mentünk volna el ide is!

A készülődés közben megkaptuk dr. Kessler Hubert 1944-ben megjelent cikkét*, amely térképpel és fotókkal illusztrált részletes leírás a barlangról és a hozzá tartozó fő víznyelőről is. Ebből tudtuk meg, mire számíthatunk.

„A barlang Csarnóháza község határának közelében, a Jád bal partjához meredeken letörő sziklás hegyoldal tövében, 367 méter tengerszint feletti magasságban nyílik. A barlang fölött emelkedik a 700–800 méteres kiemelkedésekkel bíró ponori fennsík, amelyek a barlang vízgyűjtő területe.” Ezen a fennsíkon több kisebb-nagyobb függőleges barlang nyílik. Legjelentősebb közülük a ponori víznyelő, amellyel kapcsolatban a következőket olvashatjuk a cikkben: „Tisztán megfontolás útján is arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a két barlang összefügg (ti. a ponori nyelő és a forrásbarlang). A ponori planinán (fennsíkon — *M. G.*) — amelyik alatt a forrásbarlang vonul — a ponori víznyelő a legnagyobb ilyen nyílás. Ha a forrásbarlangnak eddig feltárt végpontját, a szifont és a bejáratot egy egyenessel összekötjük, akkor ez az irány mint az eddig feltárt barlang főiránya pontosan D—DNy-i irányba, vagyis a ponori víznyelő felé mutat. A víznyelő eddig feltárt járatainak főiránya viszont É—ÉK felé, vagyis a forrásbarlang felé vezet. A forrásbarlang természetesen a víznyelő vizén kívül még más, a felszínen ki nem mutatható vízfolyásokat is felvesz, hiszen vízhozama jóval nagyobb, mint a nyelőben eltűnő vízmennyiség.

A felszíni vizekkel való közvetlen kapcsolatot azonban a forrásbarlang vizének esőzések utáni — általam is megfigyelt — zavarosodása bizonyítja. A víznyelő a forrásbarlangtól légvonalban D—DNy-i irányban 3140 m-nyire és 658 m tengerszint fö-

* A M. Kir. Földtani Intézet 1944. évi jelentésének függeléke, VI. évf. 1. füzet, Budapest. Dr. Kessler Hubert: A jádvölgyi barlangok

A Csarnóházi-barlang vázlatos elhelyezkedése Kessler H. adatainak felhasználásával

lötti magasságban, tehát 291 méterrel magasabban nyílik. Az összekötő barlangjárat hosszára vonatkozóan támpontot kapunk, ha az eddig feltárt barlangrész két végpontja közötti legrövidebb távolságot — egyenest — összehasonlítjuk a barlangjáratok tényleges hosszával. A bejárat és a szifon közötti egyenes hossza 386 m, a tényleges távolság 548 m; az arány tehát 1:1,4. Feltételezve, hogy ez az arány a barlang ismeretlen részében is megvan, akkor az egész barlangrendszer hossza legalább 4500 méterre becsülhető, esetleges elágazások nélkül. Ez pedig már világviszonylatban is tekintélyes nagyság! (1944-ben! — M. G.)

Feltűnő a barlangrendszer kezdő- és végpontja közötti 291 méteres nagy magasságkülönbség. Feltehetjük a kérdést: hogyan oszlik ez meg az ismeretlen barlangrendszerben? A forrásbarlang feltárt részében az esés a rétegek kis dőlésének megfele-

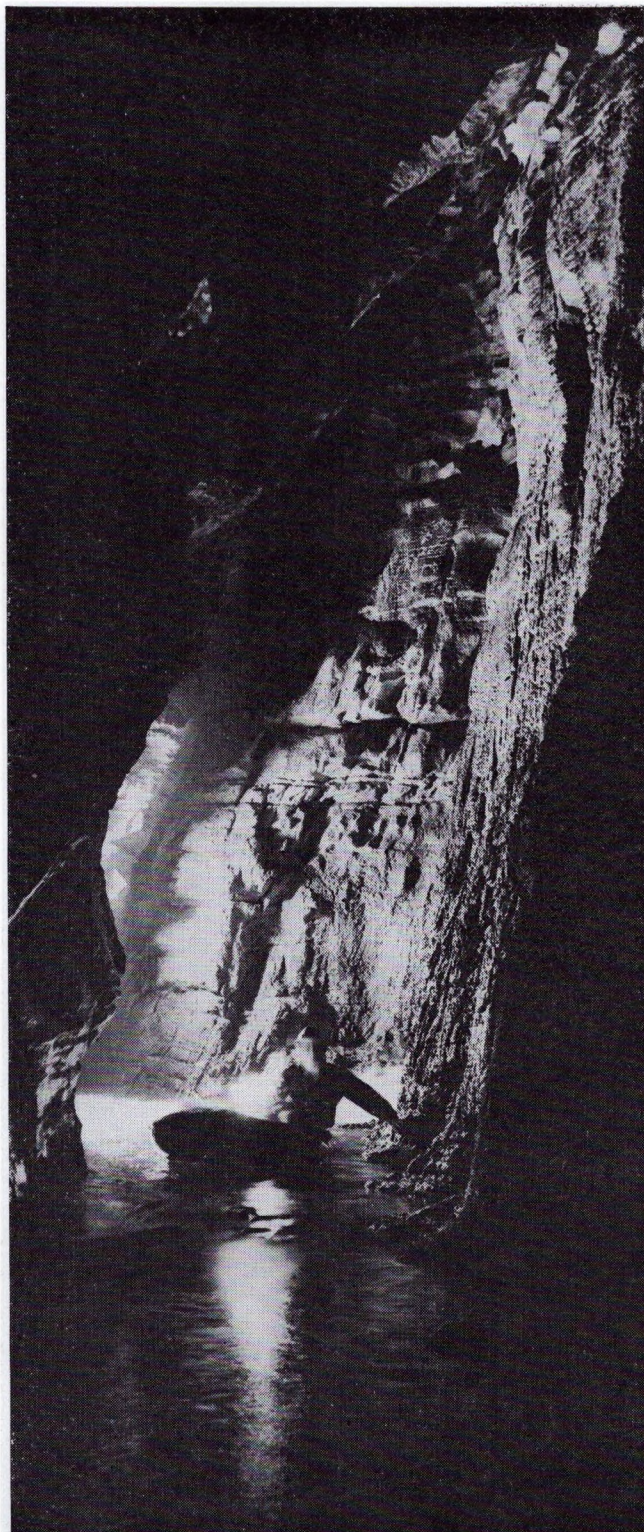
Jellegzetes alkotmány a függőhíd. Idővel rájöttünk, hogy több embert is elbír.
Bátyám, Nagy János és Ember Sándor (fotó: Borzsák—Prágai)

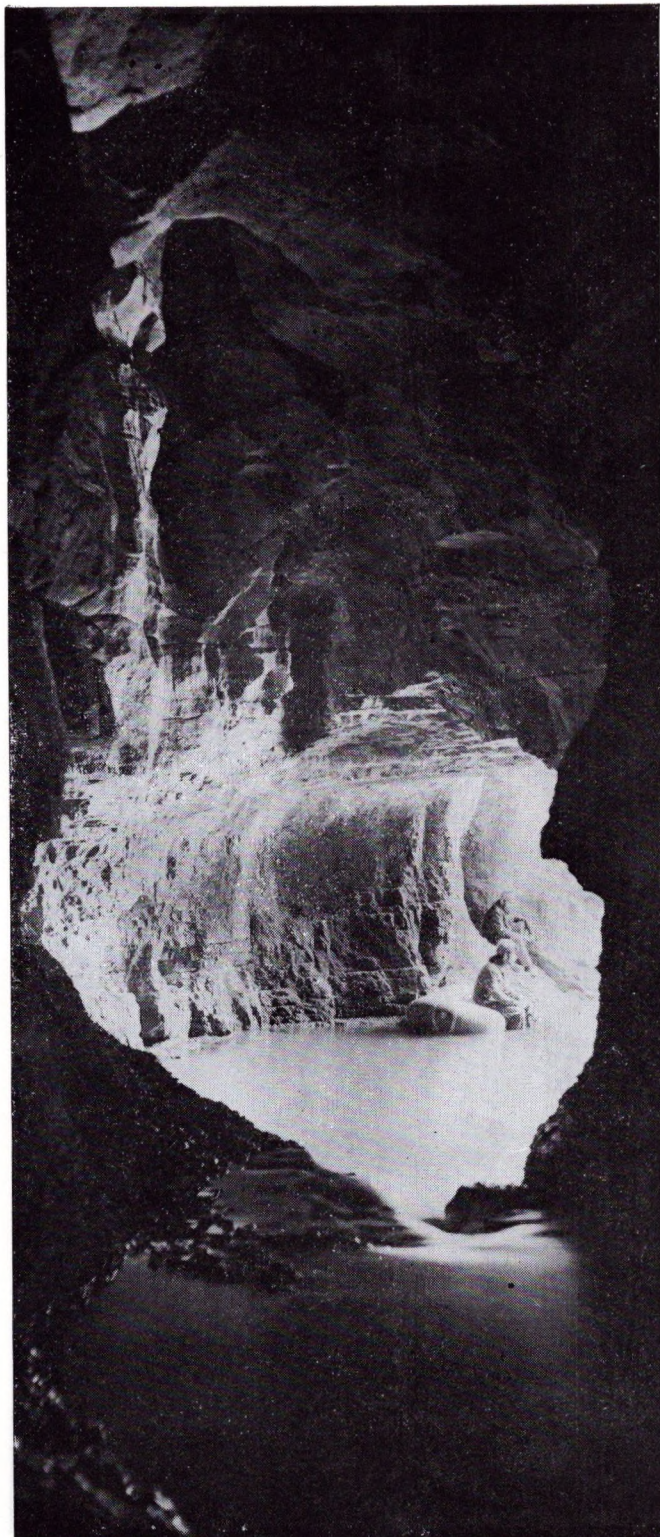

lően 4,4%. A ponori víznyelőnél azonban az eddig feltárt szakasz lejtése pontosan követi az ottani rétegek meredek, 30–35 fokos dőlését! Az itt feltárt barlangszakasznak a vízszintesre való vetülete 126 m hosszú, a lejtés 67 m, vagyis a körülbelül 30 fokos dőlésnek megfelelően 53%. Valószínű, hogy a víznyelő barlang az eddig még ismeretlen szakaszon is megtartja ezt az esést, mindaddig, míg a forrásbarlangnak a közel vízszintes rétegek által determinált 4,4%-os járatával találkozik, hacsak a víznyelőt vezető rétegek dőlésében mélyebben, valamilyen előre nem sejthető változás következik.

Ha ezt az elgondolást grafikusán ábrázoljuk, ekkor a forrásbarlangból kiinduló kisebb esésű szakasz — elméletileg — 4310 m hosszú, és összesen 190 métert emelkedik. Ezután következik a barlang meredek, 53%-os szakasza, amelynek hossza 190 m, és a víznyelőig újabb 101 métert emelkedik. A ponori víznyelő barlang eddig elért legmélyebb pontjától ezek szerint tehát még 34 m-nyire kellene lefelé hatolni, hogy a nyugodtabb rétegek között bizonyára nagyobb beomlásoktól mentes, kisebb esésű barlangszakaszba juthassunk. A belső hegyszerkezetre vo-

A Csarnóházi-barlang belsejében
(fotó: Borzsák—Prágai)

natkozólag mindenesetre érdekes adatokat nyernénk, ha sikerülne a kétféle dőlésű rétegek találkozását vagy átmenetét a barlangban közvetlenül megfigyelni.”

Ez a részletes leírás nagy reményeket keltett bennünk a feltételezett és feltárandó barlang méreteit illetően. Bízunk a sikerben, hiszen a szifon nem lehet szűk ott, ahol ilyen mennyiségű víz áramlik. Összeállt minden — emberek, felszerelés. Nagyon igyekeztünk a lehető legjobban felkészülni, hiszen ez egyben bemutatkozás is volt az erdélyiek előtt. Rajtunk ne múljon az esetleges sikertelenség!

1973. november elejére sikerült egy hosszú hétvége keretében megszervezni az utat. A kolozsváriak nagy szeretettel és barátsággal fogadtak.

Amint megérkeztünk Csarnóházára, első kérdésünk az volt: hol a barlang? Rögtön elmentünk megnézni a fényképről már jól ismert bejáratot, hogy lásuk, milyen is az a valóságban.

A községi bikaistálló szénapajtájában levő tanyánkról elindulva sebes vizű, keskeny folyó mellett haladtunk lefelé. Nem messze előttünk érdekes alkotmány: drótkö-

A barlang bejárata alatt elterülő tó — belülről

(fotó: Borzsák—Prágai)

telekből és deszkákból ösz-
szerótt gyalog-függőhíd ível
át a víz fölött. Egyenként
átvakodunk rajta. Barátság-
os réten vagyunk, rajta el-
szórva egy-két ház. Tőlünk
nem messze, a folyóval pár-
huzamosan, meredeken emel-
kedik ki a földből a völgy
sziklás oldala. Hol van itt bar-
lang? Nem kell már sokat
menni! Egyszer csak bővizű
mellékág csatlakozik lábunk
előtt a folyóba. Elindulunk a
vízfolyás sziklás partján fel-
felé. Már majdnem a szikla-
falnál vagyunk, amikor hir-
telen előttünk áll a bejárat. A
látványtöbb, mint amit elkép-
zeltünk! Széles, lapos nyílás-
ból nyugodtan hömpölyög ki
a víz, jobbra kicsit lejjebb
pedig vízesésekre tagoltan
zúg a benne levő mohás szik-
lák között.

Balra, a sziklaboltozat
alatt sötétzöld, mély tó. A
széles, nagy száj hűvösséget
lehel, lenyűgözőek a méretek!
Mindannyiunkban küssé dőb-
benten merül fel a kérdés:
mekkora barlang lehet emő-
gött?

Megbeszéljük a haditer-
vet. Először bemegyünk bú-
várkészülékek nélkül,¹ terep-
szemlét tartani, hogy lássuk,
mit, hogyan célszerű csinál-
ni, milyen méretű készülékek
kellenek, hogyan lehet szállí-
tani stb.

Egy gyönyörű, habzó vízesés,
amin felfelé vezet az utunk
(fotó: Borzsák—Prágai)

Visszatérünk a táborhelyre. Beöltözünk bűvárruháinkba, előkotorjuk lámpáinkat és indulunk. Felszerelésünk között van egy gumicsónak is, mert azt mondták a hely ismerői, hogy szükség lesz rá. Odacipeljük a bejárathoz, felfűjjük, és beevickélünk vele a bejárat alatt elterülő tó túlsó oldalán levő vízeséshez. Gyönyörűséggel nézzük a tájképző vizet. Továbbmegyünk. Beljebb már sötét van. Visszük a csónakot. A barlang tágas, magas folyosó, bizarr formájú sziklaalakzatokkal, szögletekkel. Nem a szép formák, inkább a vadság jellemzi ezt a szakaszt.

Cipeljük a csónakot vízeséseken és sekélyebb mederrészekben tótól tóig. Nehézes dolog ez. Már nem is olyan mélyek azok a tavak, csak jó helyre kell lépni. No meg bűvárruha van rajtunk, tehát nem zavar, ha a víz éppenséggel derékig ér. Ott hagyjuk a csónakot valahol félúton, így aztán gyorsan haladunk előre. A víz hőfoka a szokásos 9–10 °C körüli, bár ezt inkább hő„mérséklet”-nek nevezném.

Egymás után hagyjuk el a sziklakuigrókat, kanyarokat, zúgó vízeséseket, bevilágíthatatlan magasságú hasadékokat, képződményeket, tavakat. Az jár az eszemben, hogy ha a szifon után is ilyen találnánk...!

Egyre beljebb jutunk. Hosszú tó végén záródik a járat előttünk, a víz szűk, járhatatlan nyílásból tör elő. Itt áll előttünk az a sziklafal, amelyen fel kell mászni, hogy a végpontot elérhessük. Hála a kapott cikknek, ez nem ér meglepetésként minket. Elővesszük az erre a célra magunkkal hozott hágcsót, és a legelső felmászó felerősíti. Fontos a minél könnyebb, gyorsabb közlekedés biztosítása! Felmászunk és rövid út után elénk tárul a tó.

A tó! Nagy, lapos terem bejáratában állunk. Talpunk alatt agyagsziget, fejünket le kell hajtani a sziklaboltozat miatt. Előttünk víztükör. Bevilágítunk. Itt nem gyullad ki a víztükör. Nem verődik vissza sehonnan fény. Itt mások a méretek. A lámpa éles kéréje csíkot hasít és elvész a mélységben.

Nézzük a vizet. Nagy csend van.

Merre lehet a szifonnyílás?

Úgy döntünk, még ma behurcolkodunk, merülünk, a többit pedig azután beszéljük meg.

Kint összerakjuk mindazt, amire szükség van: palackokat, légzőautomatákat, lámpákat, víz alatti telefont, ólomöveket. Zsákokba rakunk mindent, elosztjuk. Mindenkire jut 10–20 kiló teher, egyiknek jobban, a másiknak kevésbé kezelhető formában. A lámpa még a kézbe, és elindulunk újra lefelé. Most már ismerősnek tűnnek a fogások, a lábhelyek, egy kicsit már otthonosnak érezzük magunkat a barlangban. Csak a tóhoz érve érzünk egy kis idegenséget.

Sorban befut mindenki, elkezdjük a készülődést a merüléshez. Bátyám merül elsőként, én biztosítom, azaz ott ülök a parton beöltözve. Ha ő átér, átmegyek utána, ha pedig keresés közben „kifagy”, vagyis ha annyira fázik, hogy nem bírja már tovább, akkor én folytatom a keresést, és a következő társunk öltözik be biztosítani.

Felszerelkezünk. Még egy nyomásmérés a palackokban, nem ment-e el a levegő. Telefon jó? Hallasz jól? Igazítsd meg a gégemikrofont a nyakadon! Most jó! Lámpád megvan? Reduktorok jók, levegő van! Mi kell még, na gyereink.

— Elmentem, srácok, nézzétek az időt! — mondja Peti, és lassan beleereszkedik a vízbe. Mi többiek állva bámuljuk a körvonalát a maga elé tartott lámpa fényében. Gondolatban ott vagyunk az ő helyén a vízben, a még érintetlen térben, ismeretlen

sziklák között. Előtte kristálytisza, zöld víz, körülötte, mögötte kávéátlátszóságú, agyagsárga zagyvalék. Keresni csak előremenet lehet, visszafordulva az sem látszik, vajon ég-e a lámpa vagy sem. A visszautat csak a telefondrót jelzi.

Látjuk, amint végigússza a termet a járat eddigi irányában. Arra feltételeztük ugyanis a szifonkaput. Aztán elér a tó végére, ekkorra már az egész víz sötétsárga, csak a telefondrót lazul és feszül meg újra és újra. Közeledik, majd — a drót mozgásából ítélve — a terem bal oldalán távolodik lefelé. Aztán megáll, keresgél. Közben telnek a percek. A telefonból hallatszik nyugodt, egyenletes lélegzése, minden rendben van. Feszült csendben várakozunk.

Néha hallani annyit, hogy „eresszétek” vagy „húzzátok”. Aztán halljuk: „Jövök ki!” Hamarosan felbukkan.

— A tó feneké végig agyagos. Balra meredeken lejt, és várakozásunkkal ellentétben nem a végén, hanem balra lefelé van a tovább vezető járat. Mire erre rájöttem, végigúsztam a tavat, a felkavart finom agyag legörgött a lejtőn, és hiába mentem el balra, már csak kitapogatni tudtam, hogy arra lehet valami. Most már nagyon fádom, és egyébként is olyan zavaros a víz, hogy a mélységmérőt sem tudtam leolvasni, hiába tettem a maszkom elé a lámpával együtt. Azért ha van kedved, próbáld meg — fordul hozzám —, de várjunk egy kicsit, hátha tisztul.

Kedvem az van, de a víz nem változik. Túl nagy víztömeg van a tóban, semhogy ki lehetne várni, amíg kicserélődik. Így aztán elhatározom, hogy elúszom a falig, és addig megyek le mellette, míg az aljára nem érek. A zavaros vízben a bűvár nem képes érzékelni, hogy jobbra vagy balra, előre vagy hátra mozog. Azt azonban a fülén és tüdején jól érzi, hogy süllyed vagy emelkedik.

A fenti módszert követve indulok el. Lámpámat minden zavarosság ellenére égetem, mert hátha tiszta vizet találok valahol. Alálendülök. Leérek a fenékre, s kicsit megpördülök. A telefondrót nem feszes, hirtelen nem tudom, merre van ki, merre van be. Tapogatózdom, aztán arra a következtetésre jutok, hogy úgyszem találok semmit ebben a feketeségben. Beszóló a telefonba, hogy „jövök ki”, és elindulok függőlegesen fölfelé. Fölfelé úszva — legnagyobb csodálkozásomra — tisztul a víz, megpillantom a sziklafalat magam mellett. . . Egyszer csak visszaránt a telefonzsinór. Biztosan beleakadt egy kiugróba. Kelletlenül „fejre állok”, bele újra a zavarosba! Tapogatom a fal mentén, hol akadt el. Leérve az aljára, érzem, hogy átbukik alatta, és megy tovább! Ekkor értem meg, hogy én már a túloldalon vagyok, ezért tiszta a víz följebb. Gyerünk föl újra! Szólok: „Átértem, eresszétek!” Úszom fölfelé. Hat méter mélyen vagyok. Csak legyen levegős terem! Még két méter. Kibukkanok. Keskeny, hosszú hasadék végében vagyok, a falak a fejem fölött alacsonyan záródnak. Két könyékkal kitámaszkodom a falra, uszonyos lábaimnak próbálok a víz alatt valami állást találni, aztán a csutorát kiköpve elmesélem, hogy mit látok:

— Szemben a hasadék túlsó végén talán folytatódik a járat. . .

— . . .

— Nem, innen nincs tovább levegős járat. Függőleges falú, zárt hasadék. Fejem fölött 15—20 cm-es cseppkő lóg.

Rövid tanakodás után úgy döntenek, hogy biztosítóm, Ember Sándor átjön, és megnézi a továbbiakat. Várok. Lassan hűvös kezd lenni így nyakig a vízben. Gumiruha ide vagy oda, ezt nem tíz fokos vízhez tervezték. Végre Sándor átér, megkapaszkodik,

Leszállás előtt a „konyhánál” teázunk (fotó: Borzsák—Prágai)

körülnéz. Aztán eloldja magát az útmutató telefondrótól, ami rajtam ér véget, és végigússza a felszínen a hasadékot. Sajnos, a túlsó vége is víz alá hajlik. Egy kicsit lebukik, lenéz, aztán visszajön, és azt mondja:

— Talán van valami, de csak vezetőkötéllel szabad továbbmenni. Menjünk ki, kint a többiekkel megbeszéljük. Itt most úgyszincs mit csinálni.

Rákapcsolja a csuklóján lógó karabinert a drótra és eltűnik. Közben én ezeket közlöm a kintiekkel. Amikor Sándor átér hozzájuk, kikötöm a drótot a fejem fölött levő cseppköre, széthúzom a csatlakozót, és elindulok kifelé én is a drót mentén. Kiérve mérlegeljük a lehetőségeket.

Mivel a víz már odaát is zavaros, visszamenni nem érdemes. Mára elég volt. Ezért mindent bent hagyunk a kis szigeten, csak a használt palackokat vesszük a hátunkra, és elindulunk kifelé a barlangból. Útközben aztán átmelegszünk, és már az sem baj, hogy kint még hidegebb van. Végeredményben a nap sikeres volt, bár tudjuk, hogy nem ez az igazi „túloldal”.

Meghitt szénapajtánkba visszatérve száraz ruhát húzunk. Kibontunk annyi egyforma kétszemélyes készítmény konzervet, ahányan vagyunk, s egy nagy lábosba kotorjuk valamennyit. Bódés UAZ-unk belsejében, gázfőzőn megmelegítjük, majd visszamérjük az egészet a konzervdobozokba. Így hamar készen van, egyformán jut mindenkinek, és tányért sem kell mosogatni. Az adagot senki sem sokallja.

A korábbi lehetőségeket mérlegelve arra jutunk, hogy másnap viszünk be egy kötélgyűrűt. Azt felakasztva a cseppkőre, amin most a telefondrót vége van kikötve, viszonylag kényelmesen tudok majd állni, félig a vízben. Nem kell kapaszkodnom és így majd tudom kezelni a Sándorra kötött vezetéket.

Persze a többiek is szívesen mennének a további feltárást végezni, de azért beszéljük meg így, mert mi voltunk bent, és mi tudjuk, hogy mi a teendő, az időnk pedig rövid. Ez egy kicsit rontja az összhangot, de azzal biztatjuk a többieket, hogy mindenkire sor kerül, ha pedig bejutunk a „nagy rendszerbe”, akkor úgymint átmegy mindenki.

Reggelre a réten minden lehullott levelet fehér kristályok szegélyeznek. Búvár ruhánk nem szárazabb, csak hidegebb, mint amikor tegnap levettünk. Meztelen testünkre felhúzni — élmény...

A megbeszéltek szerint megy minden. Beérkezünk az indulási helyre, az előzőleg újratöltött készülékekkel. Felszerelkezünk és a szép tiszta vízben ketten egymás mellett-mögött átússzuk a szifont.

Most tudjuk meg, hogy az agyaglejtő, amelynek mélysége a sziklaél alatt 11 méter, tovább folytatódik lefelé. A sziklaél alja 8 méterre van. Átérve becsatlakozom a telefondrótba, s felakasztom a deszkával kiegészített kötélgyűrűt a cseppkő rögtön leszakad — csak egy vékony bekéregződés tartotta —, Sándor pedig máris indul tovább, hogy lásson még valamit, mielőtt az általunk felkavart víz beborít mindent. Így aztán felveszem az előző napról ismert, nyakig vízben terpesztős pózt, és eresztem a vezetéket. Úgy képzeljük, hogy a hasadék irányában folytatódik a járat. Sándor elúszik a terem végéig, ott lemerül. Távolodik. Kis idő múlva jön visszafelé, majd alám kerül. A vezeték majdnem olyan függőlegesen megy le hozzá, mint ahogy jön föl hozzám a másik szifonból. Ekkor látom, hogy a felszínen semmi, de semmi áramlás nincs. Már tudom, hogy nem jó helyen járunk.

Tekerem fel a vezetéket, jön vissza a felderítő. Kibukkan. Kiterpeszt ő is a hasadék két fala közé, nyakig vízben, és elmondja:

— Ez a hasadék mind a két végén záródik. A falakat végig mindenütt finom leprakodás borítja. Áramlás nincs sehol. Nyilvánvaló, hogy nem innen jön a víz. Szerintem lefelé az agyaglejtő mentén kellene próbálkozni. A végén le is merültem egészen a lejtőig, de az átjövételkor felkavart agyag már mindent láthatatlanná tett. Ússzunk ki, most mást úgysem tehetünk!

Mi mást tehetnénk, rá hagyatkozom.

Kint közösen megbeszéljük a továbbiakat: kimegyünk a barlangból, megtöltjük a használt készülékeket, jól megebédelünk, és délután megpróbálunk a mélyebb járatokon továbbjutni.

Délutánra valamelyest tisztult a víz. Ismét bátyám öltözik be: ma még nem merült, de tegnapról már ismeri a terepet.

Szokásos utolsó igazítások, hozzávetőleges számítás, hogy legkésőbb hány perc múlva kell visszafordulni. Vajon milyen mélyre kell mennie? Aztán eltűnik. Csöndben siklik a telefondrót le a nyílásba. Légzése nyugodt, megy szépen. Bizakodunk. Talán lesz valami! Egyszer csak megszólal:

— Van járat fölfelé. 18 méter mélységben vagyok.

Mindannyiunknak felragyog az arca! Talán átjut! Holnap már haza kell mennünk! Tekeredik lefelé a drót. Megint szól:

— Vakjárat!

Aztán már hiába megy vissza, hogy megpróbálja követni tovább a lejtőt. Már semmit sem lehet megtalálni, csak a telefondrót húzása mutatja az utat a felszín felé.

Kiér. Rezignáltan legyint, mint aki élete nagy lehetőségéről maradt le, és boszszankodva, de mégis lelkendezve mondja:

— Öregem! Megy tovább a cső! Csak bele kell találni, és a 18 méteres mélység után biztos tiszta a víz, mint ahogy én is tiszta vizet találtam, nem messze a 11 méter mélyen levő szifonkapu táján.

Nagy János, aki eddig még nem merült, úgy dönt, hogy szerencsét próbál. Hátha eltalálja a „csövet”.

Nekikészülődik, hogy belemerüljön a cseppet sem biztató, sárgás vízbe. Amint víz alá kerül, semmi sem látszik belőle. Őt most koromsötétség fogadja, hiába az erős fényű reflektor. Megy egy ideig, aztán elakad, keresgél, tapogat, de nem találja a nyílást. Rövidesen feladja, abbahagyja reménytelen bolyongását, kijön.

Gondterhelten, átfagyva a két napja tartó hidegtől, vízben ücsörgéstől, ballagunk kifelé a barlangból. Fáradtan bukácsolunk a befelé jövet még tisztán látható, víz alatt utunkban levő köveken. Kicsit többet vártunk az elmúlt két naptól!

Egy lehetőség van még. Holnap jókor reggel még bemegyünk, és egy utolsó rohammal még megpróbálkozunk. Ha sikerül — sikerül, ha nem — nem!

Bemegyünk. Irsai Sándor a soros merülő. Talán kicsit dühös a szifonra, hogy így kitol velünk. Abban maradunk, hogy ráadunk egy jól feltöltött, nagy térfogatú készüléket, és megy, megy lefelé, amíg lehet, ott kiköti a drótot, megjelölve az általunk elért végpontot, bontja a telefoncsatlakozót és kijön. Ha pedig átér valahova, akkor utána megy a biztosító. A továbbiakat majd meglátjuk. A biztosító én vagyok, és titokban csak azt kívánom, hogy ne legyen semmi baja, de ha lehet, ne is jusson át sehova, nehogy nekem belátható időn belül merülni kelljen még egyszer a hideg vízben!

Sanyi elindul, és mint egy torpedó száguld lefelé. Alig győzzük lecsévélni a telefondrót utána. 100 méter vezetékünk volt a dobon, és véstesen fogy! Kicsit csodálkozva, vegyes érzésekkel nézünk össze:

— Hova megy ez? Soha nem gondoltuk, hogy száz méter vezetékre szükség legyen egy szifonban!

Már kilátszik a dob magja! Döbenten nézünk.

— Hány méteren vagy? — kérdi bátyám, a telefonos.

— Megyek fölfelé! — hangzik a válasz. Már alig van drót ideát!

— De hány méteren vagy? — kérdi újra izgatottan.

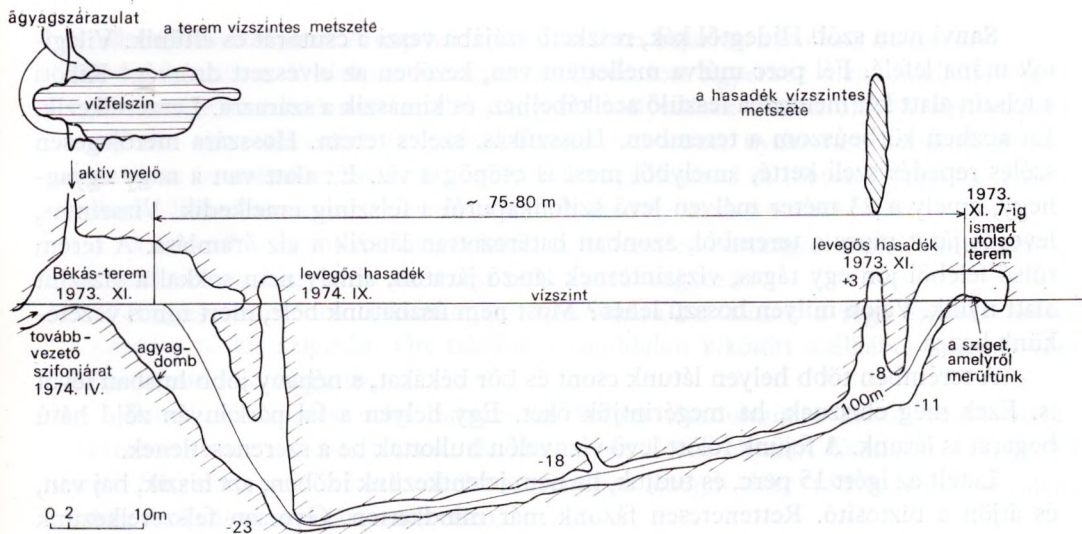
— Nyolc! — Nem lesz elég a drót!

— Hány méteren vagy?

— Négy! Látom a vízfelszínt!

Ekkor bátyám, akinél a kagyló van, és társunk, aki a drótot ereszti, felkapják az üres kábeldobot, az elemeket, és berohannak a vízbe derékig. Óriási az izgalom!

— Átértem! Egy nagy függőleges falú teremben vagyok. Nem látom a végét, mert előttem egy kiszögellés van. Egy párkányon kapaszkodom, rajta egy béka. Őcsi jöjjön át!

A Csarnóházi-forrásbarlang 1973. XI. 7–10-én feltárt szifonjának vázlatos képe.
A későbbi merülések alapján korrigált változat (Mozsáry G.)

Ekkorra persze már elfelejtettem a hideg vizet. Egy új barlang vár odaát! Addig meg egy ismeretlen, száz méter hosszú, zavaros vízű járat. Gyorsan rám kötik az ott levő 110 méteres acélerű kábelt, ami telefonálásra nem jó, de vezetőkötélnek igen, és ez talán elég lesz arra, hogy kikössük a végét. Ekkora távolságra nem számítottunk.

Csuklómon a karabiner, rákapcsolom Sanyi drótjára, aztán be a sötétségbe!

Egyenletes tempóban úszom lefelé, amerre a zsinór vezet. Nyugodtan haladok. Néha koccan a készülék a hátamon, ilyenkor tudom: szűkülethez értem. Aztán előretartott lámpám ütődik a sziklán: kanyarodik a járat. Úszom gépiesen, valahol majd csak vége szakad, és ott vár Sanyi és a szabad levegő! Aztán egyszer csak a plafonhoz feszül a vezeték. Itt a legmélyebb pont. Megfordulok a tengelyem körül és továbbmegyek. Nagy víztérben úszom felfelé. Már látom a lámpámat, a kezemet, az előttem futó fekete telefonzsinórt. Egyszer csak felfénylik egy másik fénysugár, aztán egy uszony látszik, majd egy bűvár alakja és végül fent vagyok én is.

— Szevasz, öcsikém! Végre megjöttél! — fogad Sanyi a falba kapaszkodva.

Sanyi teljes testével a vízben van, és semerre se tud elúszni a feszülő drót miatt. Mielőbb ki kell szabadítanom ebből a kimerítő helyzetből! A párkánytól elúszva megkerülöm a sziklaélet. Elém tárul a terem másik fele: jobb oldalán nagy agyagpad. Remélem, a tíz méter pluszom elég lesz odáig! Odaúszva látom, hogy az agyagpad a víz alatt meredek lejtőként folytatódik, ennek mentén jöttünk fel tulajdonképpen.

Nagy nehezen sikerül uszonyban, négykézláb, rajtam a 25 kilós felszereléssel, többszöri visszacsúszás után kimásznom az agyagra. Gyorsan ledobálok magamról mindent, kikötöm a rajtam levő drótot a levett ólomövemhez, és beúszom Sanyihoz, hogy kiszabadítsam. Ott vacog már talán negyed órája! Lekötöm a drótot a derekára csatolt övéről, közben beszél a telefonba, hogy tizenöt perc múlva jelentkezünk. Szét húzom a csatlakozót és... kicsúszik elgémberedett ujjaim közül! A vezeték lehullott, és eltűnt az opálos vízben.

Sanyi nem szól. Hidegtől kék, reszkető szájába veszi a csutorát és eltűnik. Világítok utána lefelé. Fél perc múlva mellettem van, kezében az elveszett drótvég! Kiköti a felszín alatt két méterre a feszülő acélkábelhez, és kimászik a szárazra. Leszerelkezik. Én közben körbeúszom a teremben. Hosszúak, széles terem. Hosszára merőlegesen széles repedés szeli ketté, amelyből most is csöpög a víz. Ez alatt van a nagy agyaghegy, amely a 23 méter mélyen levő szifonkaputól a felszínig emelkedik. Vízzintes, levegős járat nincs a teremből, azonban határozottan látszik a víz áramlása. A terem tulsó feléből jön egy tágas, vízszintesnek látszó járaton, amely nem sokkal a vízszint alatt nyílik. Vajon milyen hosszú lehet? Most nem úszhatunk bele, mert nincs vezetékünk hozzá.

A teremben több helyen látunk csont és bőr békákat, s néhány jobb húspan levőt is. Ezek még elúsznak, ha megérintjük őket. Egy helyen a fal párkányán zöld hátú bogarat is látunk. A fejünk fölött levő víznyelőn hullottak be a szerencsétlenek.

Letelt az ígért 15 perc, és tudjuk, ha nem jelentkezőnk időben, azt hiszik, baj van, és átjön a biztosító. Rettenetesen fázunk már mindketten. Gyorsan felszerelkezőnk — enélkül telefonálni sem tudunk, mert a vezeték 2 méter mélységben ér véget —, s becsúszunk a vízbe. Sanyi bejelentkezik. Kint nagy megkönnyebbüléssel hallgatják a hangját. Már a 17. percben járunk, készült átjönni a biztosító.

— Körülnéztünk, jövünk vissza! A fehér kanócot kikötöttük, az bent marad legközelebbre — mondja Sanyi, s elindulunk mindketten lefelé, kifelé.

Magára marad a terem, melynek időtlen idők óta tartó nyugalma most zavarták meg először emberi hangok.

Sanyi konok bátorsággal javunkra fordította utolsó lehetőségünket. Kicsit ködös kábulatnak tűnt, hogy 100 métert kellett víz alatt megtenni, s közben 23 méter (kb. 7 emelet) mélyre leszállni. Az azonban világosan látszott, hogy jó felé jártunk.

Mindannyiunkat vonzott a hegyben rejlő barlang. Tudtuk, éreztük, hogy a küszöbén jártunk.

Legközelebb 1974 húsvétján tudtunk odautazni.

Komoly feladat várt ránk. További ismeretlen szifont kellett feltárni egy olyan bázisról kiindulva, amelyet már 100 méter hosszú, 23 méter mély, hideg vízzel kitöltött járat végigúszása után lehet elérni. Az akciónak a lehető leggyorsabban kellett lezajlania a hideg víz miatt erősen korlátozott teljesítőképességünk miatt. Feltétlenül szűkség volt arra, hogy a benti bázisról telefon-összeköttetésben legyünk a kintiekkel és a felderítő búvárral is. Legalább öt emberre szabott feladat volt ez a kutatás. Három búvár átúszik, zsákokban átviszik a felderítő búvár számára a 100 méteres vezetékét és a szükséges egyéb felszerelést. Átérve a bázisra, a maguk után húzott, összesen 200 méter hosszú vezetéken a kintiekkel kapcsolatot tartva folytatják a feltárást.

Ennek megfelelően készültünk fel az útra.

Megérkezve a falubeliek már ismerősként üdvözöltek. Első ottjártunk végén csodálkozással vegyes tisztelettel néztek ránk, mikor látták, ahogy csuromvizesen előjövünk a barlang szájából a térdig érő vízben. Csodálkozásuk csak nőtt, amikor kézzel-lábbal, házfalra rajzolva elmagyaráztuk nekik ezt a szifondolgot. Látszott rajtuk, nem nagyon értik, minek megyünk be oda a félelmetes, sötét barlangba, le a jéghideg víz alá, de hogy sok pénzért, abban biztosak voltak.

Feltöltjük a készülékeket 180 barra (atmoszférára), s közben előkészítünk mindent

a másnapi merüléshez. A nap hátralevő részében bejárjuk a barlang vízgyűjtő területét képező fennsíkot. Y alakban szétágazó mélyedéssort figyelünk meg, amellett, hogy az egész területen mindenütt kisebb-nagyobb mélyedések találhatók. Néhány nagyobb mélyedés alján kövekkel, faágakkal, levéllel behordott nyelő van, kettőnek pedig az oldalában beszakadást találtunk, melyeken függőlegesen 6, illetve 10 métert lehet lemászni. Behullott fatörzsek és állati hullák akadályozzák a továbbjutást.

A látottak még inkább megerősítik az ismeretlen barlangról táplált reményeinket, s bízunk abban, hogy a víz alatti rész nehezen túl vagyunk.

Reggel elindulunk a barlangba. Nemsokára ott állunk a régi ismerős helyen, a csendes tó kis szigetén. Ott találjuk a túloldalon kikötött acélkábel innenső végét a kő mögött, ahol hagytuk.

Rövid készülődés után bátyámmal ketten elindulunk a kristálytisza vízben. Számomra már ismerős a járat, de látni most látom először. Csodálatos érzés! Víz alatt, föld alatt, sziklák közt, tökéletes csendben lebegni előre, tudva, hogy vár valami, eddig senki által nem járt ismeretlen.

Átbújunk a legmélyebb ponton levő sziklaél alatt, s felfelé úszunk az agyagdomb mentén. Itt már a Békás-teremben vagyunk. Kibukkanunk. Minden olyan, mint tavaly volt. Vissza-visszacsúsztva kimászunk az agyagpadra. Beszólok a telefonba, elindul utánunk Sanyi, a múltkori felfedező.

Míg átér, készülődünk a továbbindulásra. Leveszem a légzőkészülékemet, ólomöveget, hogy tudjam kezelni a telefonokat. Begyűjtjük a karbidlámpákat az üvegcsőbe leforrasztott gyufával. Időközben Sanyi is átér, kimászik mellénk, kézbe veszi a telefondrótot. Összekapcsoljuk a kagylókat, telepeket, s bátyám indul tovább, szembe a vízfolyással. Nálam a két telefonkagyló: egy ki, egy előre. Nagy csendben, fojtott izgalommal figyeljük a fejleményeket. A vezeték egyenletesen tűnik el a vízben. Körülbelül 30 métert úszhatott, amikor beszól:

— Átértem, jöhettek!

Mindent összecsomagolunk és utánaúszunk. Magunkkal húzzuk a kintiekkel összekötő telefondrótot is. A víz alatti út 10–15 méter hosszú, széles, tágas járatban. Átúszva nagy, homokkal borított, ígéretes terembe jutunk. Azért ígéretes, mert egy hatalmas folyosóból folyik bele a patak a terem tavába. . .

Kiúszva a tó szélén képződött homokpadra, boldogan tekingetünk széjjel, miközben sietve leszórjuk magunkról az összes, víz alatt nélkülözhetetlen, de szárazon csak akadályozó felszerelést. Rögzítjük a telefonvezeték végét, majd megbeszéljük kint levő társainkkal, hogy elmegyünk bejárni a termet, s 15 perc múlva jelentkezünk ismét.

Szétnézünk. Az első, amit megfigyelhetünk: a terem falán, a jelenlegi vízszint fölött több méterrel, egymás alatt párhuzamosan elhelyezkedő, vízszintes lerakódás-csíkok (színlők) vannak. Világosan mutatják, hogy áradáskor jelentősen megemelkedik itt a vízszint. Ennek nyilvánvaló oka a hosszú szifon mélypontjától kifelé eső járatszakasz szűk keresztmetszete.

Felmászunk a terem felső részébe, olyan magasra, ahová sosem ér fel a tó vize, s csodaszép képződményeket találunk. Görbe, szabálytalan alakú cseppköveket (heliktiteket) és szalmacseppköveket. Ez utóbbiak körülbelül fél centi átmérőjű, teljesen szabályos henger alakú, 20–50–100 centi hosszú cseppkópálcák. Némelyik ijéként hajlott, van, amelyiknek bunkó nőtt a közepén vagy a végén. Néhány heliktitscsoport

olyan, mintha megfagyott, égő csillagszóró volna. Mind hófehéren ragyog a karbidlámpa és a kézireflekrorok fényében.

Áhítattal járjuk a kisebb-nagyobb üregeket, fülkéket. Minden lépésünk felfedezés, ahova benézünk, oda most tekint be először emberi szem. Ezek azok a percek, amikor érezzük, érdemes volt. Érdemes volt annyit fájni, készülni, gondoskodni, áldozni és — kockáztatni.

Közben elrohan a megbeszélt negyedóra, sietünk vissza a telefonhoz. Röviden elmondjuk, mit találtunk. A felfedezési láz ellenére nagyon fáznak mindhárman... Újabb 20, de legfeljebb 45 percet beszélünk meg, s elindulunk a patak mentén fölfelé, bejárni a főágot. A méretek ugyanolyanok, mint a szifon előtti részben. Függőleges, széles hasadéokban — amelyet felfelé 15—20 méter magasságig lehet bevilágítani — haladunk előre. Hogy meddig nyúlik fel a hasadék, nem lehet becsülni sem, mert fenn elhajlik. A fejünk fölött helyenként több tonnás sziklatömböket látunk beéke-
lődvé.

Meg-megállunk megilletődve megcsodálni a falon látható, csillogó, szőnyegszerű, széles cseppkőkerget, az élénk kerülő kisebb patakbetorkollást, egy-egy feltűnő képződményt. Mindben benne van a felfedezés megismételhetetlensége s a találkozás az időtlenel. Felfokozott lelkiállapotunkban úgy érezzük, hogy ez a körülöttünk levő csodavilág azért készült évmilliókon át, hogy mi eljőjjünk és gyönyörködjünk benne!

Lábunk alatt a patakmedret homok, sóderre kopott kavicsok, máshol éles kövek borítják. Minden göröngyöt úgy érzünk, mintha mezítláb járnánk, mivel a rajtunk levő neoprén bűvárruha szivacszerű talpa nem sokat tompít a sziklák élén.

A patak medrében haladunk fölfelé. Ez azért célszerű, mert így nincs hova leesni, s így nem kell ügyelni minden lépésnél. Elesni persze lehet, de vizesebbek már úgyszem lehetünk.

Egy helyen derékig érő tóvá mélyül a patak. Átgázolva raíta, ismét sekélyben járunk. Továbbhaladva óriási kőtömbök állják utunkat. Közöttük kisebbek-nagyobbak töltik ki a járható réseket. A víz utat talál magának köztük, nekünk fel kell mászni a kőtorlaszra. A túoldalán leereszkedünk, és folytatjuk utunkat. Jó tempóban haladunk, és csodálkozva látjuk, hogy a járat még mindig éppolyan tágas, mintha a bejárat közelében lennénk. Közben folyton nézzük az órát. A 25 perc elteltével egy törmelékkel borított terembe érkezünk. A víz nem látszik a lábunk alatt. Vissza kell fordulnunk! A terem túlsó végén megtaláljuk a járat folytatását a befolyó patakkal. Egy pillantást vetünk a sötétbe vesző ismeretlen helyre, és kissé fájó szívvel sietve visszaindulunk. Tudjuk, hogy ha időnk volna, akkor sem lenne értelme erőltetni a továbbmenést így „mezítláb”. Ma átúsztuk a második szifont, bejutottunk a nagy barlangrendszerbe, bejártuk egy szakaszát, ez mára igazán szép eredmény. Majd, akik holnap beúsznak, hoznak magukkal tornacipőt, s végigjárják az egész barlangot — s utánuk mi is jövünk még ide.

Visszatérve a szifonhoz, bejelentkezünk a telefonba. Éppen eltelt a 45 perc, már kezdtek aggódni... Mikor megtudják, hogy a járatban szinte sétálva lehet előrejutni, és 25 perc után nemhogy nincs vége, de nem is csökkennek a méretek, rájuk is átragad a mi örömünk.

Felszerelkezünk. A víz, amiben negyvenöt percig gyalogoltunk hárman, olyan hívogató, mintha szennycsatornában kéne merülnünk. Bízva a jó szerencsében, egymás

után lemerülünk, márkunkban csúsztatva az utat mutató és ezzel az életet jelentő drótot. A vakon való haladás ellenére érzékeljük, hol vagyunk. Második szifon. Mélyül, emelkedik. A mederben hirtelen agyaggát érződik: Békás-terem, a betorkolló víznyelő alatti törmelékkúp teteje. Felegyenesedem, kibukkanok, valóban ott állok a levegős teremben. Indulás tovább, a drót meredeken lefelé vezet. Az agyaglejtő mellett lebegünk most lefelé, érzem fülemben a nyomás növekedését. A készülék jól adagolja a levegőt. Nyakamban ott lóg a tartalék reduktor. Jó érzés ott tudni a kezem ügyében. Kőhöz súrlódik a dróton sikló kezem feje, a drót rásimul a sziklára. Itt a 23 méteres legmélyebb pont. Fejjel lefelé úszva „bekanyarodom” a sziklaél alá. Így hanyatt fekvé kerülok a felfelé vezető járat aljába. Hasra fordulok, elrendezem a kezemben levő zsákokat, lámpát, karabinert, és elindulok a ferde csőben felfelé. Befelé jövet megfigyeltem, hogy ez a cső a valóságban változó magasságú, lapos hasadék. Úszom felfelé. Lélegzetem gyorsabb, mint eddig volt, fárasztó az emelkedés. Gépiesen haladok előre. Úgy érzem, már nagyon régóta jövök.

Egyszer csak fényt látok, alakokat, arcokat, fejem kint van a vízből, kiköpöm a csutorát. Ott vagyok, ahonnan elindultam néhány órája. Órája, napja, éve? Nem tudom, de nagyon messziről érkeztem ide.

Nyüzsgés van, pislákolnak a lámpák, párállanak az emberek, pillanatok alatt körülvesznek, máris lent van rólam minden holmi. Szerencsésen visszatértünk mindhárman. Mindenki örül, mindenki kíváncsi, és mindenki fázik.

Gyors, rövidített élménybeszámoló, és már rohanunk is kifelé. Nem is tudom, ki fázik jobban: mi, akik merültünk, vagy azok, akik egész idő alatt ott ültek és vártak ránk, hogy ha szükség van, segítségünkre siethessenek.

Másnap húsvétvasárnap. Körülöttünk virágzanak a fák...

Ma a társaság másik három bűvartagja, Ember Sándor, dr. Köves Béla és Nagy János a soros. Megbeszéljük, hogy legfeljebb négy órát lesznek távol a telefontól. Úgy véljük, ez mindenképp elegendő lesz a barlang bejárására. A szifonúszás odavissza még egy óra, a bejáratától a szifonig további egy óra. Összesen hat óra idő, amit vizesen, többé-kevésbé vízben kell eltölteni. Figyelembe véve az előző napi terhelést, körülbelül ez az a határ, amit a társaság minden tagja még kibír. Mint kiderült, jól számoltunk, mert mindannyian kibírtuk, de az is kiderült, hogy tényleg ez volt a határ. A harmadik nap estéjére nemcsak „kimerültük”, de ki is merítettük magunkat. Igaz, hogy nem bántuk meg.

Minden a már megszokott rendben ment. Merülésük előtt megbeszéltük, hogy átérve az első szifonon eloldják a még bent levő acélkábel végét, s azt mi kihúzzuk, mivel nincs már rá szükség a 200 méteres vezeték mellett. A második szifonon átérve pedig becsatlakoznak az ott véget érő telefonvonalba, majd pedig az óraegyeztetés után megkezdik a felderítést.

Kezdődik a merülés, sorra tűnnek el a vízben. Telnek a percek. Lassú, nehéz percek. Most mindhárman magukra vannak utalva, és egy kicsit egymásra. Velünk minden kapcsolatuk megszakadt. Telnek a percek, várjuk, hogy az első, mihelyt átér, bejelentkezzen a telefonba. A telefon azonban néma. Jobban megfigyelve észreveszünk, hogy a szokásos suhogó alapzaj sem hallatszik benne. Ez azt jelenti, hogy valahol megszakadt az áramkör, vagy a nedvesség miatt lemerültek az elemek! Végignézzük minden részét, de a parton nem találunk hibát. Tegnap még jó volt, most meg teljesen

süket! Talán elszakadt a kábel valahol most, miközben átmentek? Fantáziánk mindenféle képet villant elénk... Már azon vagyunk, hogy átmegy Irsai Sanyi, a biztosító, amikor hirtelen ötlete támad. (Ő is ember, és inkább gondolkodik egy kicsit, semmint belemenjen a hideg vízbe.) Azt mondja:

— Ha elszakadt a 200 méteres telefondrót, vagy egyéb bármi baj van, akkor nem oldották volna el az első szifonon átvezető acélkábelt. Nyilvánvaló, hogy ha ki tudjuk húzni az acélkábelt, akkor minden rendben van (kivéve a telefont), és kár megzavarni az akciót egy fölösleges átúszással.

Ebben igaza van. Nagy megkönnyebülésünkre a kábel enged, szépen fel is gombolyítjuk mind a 110 métert.

Megkezdődik az egyhangú várakozás. Tudjuk, hogy az elindulástól számított 5 órán belül vissza kell jönniük. Ha nem jönnek, átmegyünk. De addig nem mehetünk el, mert lehet, hogy előbb jönnek vissza, és ha nincs semmi baj, még akkor is szükségük van a segítségünkre. Így hát várunk.

A levegő 10 °C, a víz is körülbelül annyi. A ruhánk gőzölög, ahogy szárad testünk melegétől. Guggolunk, ülünk, állunk. Néha ugrálunk, de nem használ. Hideg van. Az idő pedig olyan lassan múlik, hogy az már talán nem is igaz!

Vajon merre lehetnek most odaát? Milyen hírekkel térnek majd vissza? Reménykedünk, hogy minden rendben megy. Időnként serceg a karbidlámpa, ugrál a lángja. Múlik az idő.

Megállapítjuk, hogy semmi értelme, hogy hárman itt ülünk, kettő is elég, mert úgyis csak egy biztosítókészülékünk van. Persze egyikünk sem akar kimenni. Ők is megvártak minket...

Végül úgy döntünk, hogy egyikünk mégis kimegy, de nem marad kint, hanem ennivalót és új elemeket hoz, hátha ez segít a telefonon. A telefonon az új elemek nem segítettek, de az ennivaló rajtunk igen. Egyúttal rájöttünk a melegedésnek, de főként az időtöltésnek jó módszerére: egy üres konzervdobozban a karbidlámpa lángján egy-két deci vizet melegítünk, s azt jól elosztva a bűvárruha alá egymás hátára öntözgetjük. A víz csak nagyon lassan melegszik és hamar elfogy, de legalább történik valami.

Eltelt négy óra... négy és fél... Kézbe vesszük a drótot, jönnek-e már. Semmit sem érezni rajta, rezdülésmentesen feszül a sűrű sárga lében. Tudjuk, hogy az ötödik óra elteltével át kell menni. Még kilenc perc van. Enyhe rezdülés, majd egyre kivehetőbb apró rándulások. Érezni, ahogy kicsit húzza is magát a vezetéken az elől úszó. Jönnek!

Kibukkan az első sisakos fej, mohón lessük a szavát.

— Két és negyed órát mentünk előre, és ott elágazik a barlang.

Ámulva nézünk egymásra.

Kiérnek mindhárman, óriási megkönnyebülés. Most mi szedjük le róluk pillanatok alatt a felszerelést. Hárman hátunkra kapjuk hármuk használt, töltésre szoruló palackjait, és már indulunk is kifelé. Most már tudom, amit tegnap nem tudtam eldönteni: tegnap ők fáztak jobban.

Kiérve már várnak a tegnapi jó hírre ideérkezett kolozsvári meghívóink. Melegen gratulálnak, látszik rajtuk, hogy őszintén örülnek, hogy bejutottunk az ő barlangjukba.

Tüzet rakunk. Különösen szép este van...

Ismét eljött az utolsó nap, és a barlang még mindig nem adta meg magát teljesen! Célunk az, hogy végigjárjuk az egész barlangot. Úgy határoztunk, hogy aki ma bemegy, nem törődik semmi egyébvel, csak azzal, hogy minél gyorsabban haladjon, követve a patak medrét felfelé. Szétágazásoknál mindig a nagyobb vízhozamú járatot követi, elsősorban a főágat igyekszik bejárni.

Ma a tegnapelőtti csapat a soros, de csak ketten megyünk Sanyival, Péter bátyám tegnap megfázott, a füle nem nyit. (Ez azt jelenti, hogy a megfázástól megduzzadt nyálkahártya elzárja azt a csatornát, amelyik a fülben levő dobhártya mögötti teret és a légutakat összeköti. Ez azért baj, mert egészséges esetben ezen a csatornán kap a dobhártya mögötti tér a külső vízzel azonos nyomású levegőt a tüdőből, illetve a légzőkészülekből, és ezzel „megtámasztva” bírja elviselni a víz nyomását. Ha ez a csatorna elzáródik, akkor egy-két méternél mélyebbre képtelenség merülni a fájdalom miatt, és nem is szabad erőltetni, mert csak baj származhat belőle.) Nehéz szívvel törődik bele.

Az eltelt két nap viszontagsága mindannyiunkon meglátszik. Szinte hőstettnek nevezhető, hogy azok a társaink is felveszik a csuromvizes, hideg búváruhájukat, akik nem merülnek, mindössze bejönnek velünk, hogy becipeljék az újratöltött légzőkészülékeinket, kímélve ezzel a mi erőnket. És ezt megteszik majd még egyszer: amikor majd kijövünk.

Nekivágunk a barlangnak. A szifonhoz érve megbeszéljük: öt órát leszünk távol, nem kell minket lesni, előbb úgysem jövünk. Ezalatt a többiek kimennek, száraz ruhát vesznek, és összecsomagolnak a délutáni hazautazásra.

Felkészülünk, zsákba tesszük tornacipónket, karbidlámpánkat, egy nyomásmérőt — hogy visszaindulás előtt ellenőrizhessük a készülékekben levő nyomást —, egy mérőszalagot és egy készételkonzervet. . . Kabátunk ujjába dugjuk az üvegcsőbe leforrasztott gyufát és indulunk. 10 óra 37 perc. A fehér, 200 méteres vezeték mentén haladunk. Ferdén lefelé, majd meredeken felfelé, Békás-terem, lapos szifon és végül ott állunk ismét ahol tegnapelőtt. Az idő 10 óra 53 perc. Átvedlünk szárazföldi lényekké. A tegnapi merülő gyufáját megtaláljuk, de az már átmedvesedett, nem gyullad. Összetörjük a magunkkal hozott, utolsó készletet, s meggyújtjuk a két karbidlámpát. A maradék gyufát vizes ujjaimmal megpróbálom nyirkos sisakomban úgy elhelyezni, hogy ha szükséges, akkor újra tudjuk használni. Azt, hogy ez sikerül-e, előre nem lehet tudni, ezért megbeszéljük, hogy ha az egyikünk lángja elalszik, rögtön szól, és a másik azonnal arra figyel, hogy tudjon tüzet adni. Ez nagyon fontos, mert víz alatti reflektóraink irányított fénye nem kedvező a barlangjáráshoz, és nem is bírnak többet 1–1½ óránál. Persze magunkkal visszük őket, egyrészt mert messzire, magasra tudunk velük világítani, másrészt — szükség esetén felváltva használva őket — vissza tudunk térni, ha lángjaink mégis kialudnának.

Az 50 méteres mérőszalagot és a készételkonzervet magunkhoz vesszük, és nekiindulunk a járatnak. Nézzük az órát és sietünk. 10 perc eltelte után letesszük a mérőszalagot, visszafelé majd megmérjük ezt a távot. A barlang többi részének bejárás idejét mérve így közelíthetőleg meg fogjuk tudni határozni a bejárt részek hosszát.

Haladunk felfelé a patakban. Helyenként óriási omladékhegyek zárják el utunkat. Ezek a helyeken felfelé világítva óriási termek boltozata rajzolódik ki fölöttünk. Átmászva az omladékokon, újra a patakmederben haladunk. Egyenletes, gyors ütemben tudunk menni. Figyeljük az előttünk járók nyomait.

Változatlanul tágas, hatalmas folyosókon, termeken át vezet utunk. Csak fél-szemmel nézzük a látnivalókat, minden figyelmünket a gyors és lehetőleg biztonságos haladásra összpontosítjuk. Az egyik helyen épp ereszkedünk vissza a patak vizéhez, amikor Sanyi keze alól kitörik egy fogás, és hamarabb éri el a patakot, mint képzelte. Lámpája zörögve csúszott végig a kőfalon, most nem ég. Megállok, őrzöm a lángomat. Odajön. Tüzet adok, megyünk tovább. Sietünk, egyre sietünk.

A hordalékkal borított helyeken jól látjuk a tegnapi csapat nyomait. Követjük őket. Közben változik a barlang jellege. Az enyhe lejtésű, nyugodt, sóderral borított részeket helyenként barátságatlan, éles kiugrókkal teletűzdelt, vízeséses szakaszok váltják fel. Az egyik ilyen résznél, ahol a víz hosszúkás tavat alkot, rálépek egy nagy kőlapra, ami a víz színe alatt látszik. A kőlap enged a súlyomnak, és leszáll a fenékre: beletántorodom a vízbe. Lámpám kialszik, de Sanyi résen van. Odabotorkálok hozzá, számmal kiszívom a lámpám égőjének nyílásából a vizet, s máris újra sárgállik a meleg láng. Megyünk tovább. Újra olyan részekhez érünk, ahol látszódhat a lábnyom.

Egy helyen balra fel lehetne mászni, de odafent bevilágíthatatlan tér sötétlik. A víz jobbról egy járatból jön. Jobbra tartunk. Előttünk sehol lábnyom. Tehát eddig az elágazásig jutottak tegnap. Nézzük az órát. Épp egy órája tart valószínűtlen ámok-futásunk.

Megyünk tovább. Elágazás. Idő: egy és egynegyed órája jövünk. A járat méretei jelentősen kisebbek már, a patak is kevesebb vizet szállít. Ismét jobbra tartunk, innen jön több víz. Megyünk, megyünk, megyünk. Lapos, széles járatban haladunk. A víz mélyül. A falak erősen agyagosak. Egy közel derékszögben balra ívelő rész után a mennyezet fokozatosan a vízfelszínre hajlik: szifon. Maszk nincs velünk. Bevilágítunk. Úszhatónak tűnik. . . Idő: egy óra harminc perc. Ez az elért végpont. Jelet kéne hagyni! Mindent víz és agyag borít.

— Mit gondolsz, megússzuk egyszer ezt a szifont is? — kérdezem.

— Na, ne hülyéskedj! Gyerünk kifelé — válaszol Sanyi, és a szeme villan hozzá. Hátba nem vág, mert a falnál állok. Visszaindulunk.

A befelé jövet balra kanyarodó résznél az agyagos falra jelet karcolok. Nem túl maradandó nyom. . . Az első áradás eltünteteti. Sietünk vissza.

Lámpáink pislákolva világítanak. Halvány, kékes fényük barátságatlanná teszi a körülöttünk levő sötétséget, ki kell tisztítani őket. Egy befelé jövetkor megfigyelt kisebb omladékos járat betorkollásánál megállunk. A járatból csekély hozamú patak folyik ki.

— Figyelj, Sanyi, kitisztítom a lámpámat! — mondom. (Ez a lámpa eloltásával jár együtt.)

— Jól van — válaszolja.

Szétcsavarom a lámpámat. Puff! Ő is.

— Na, süsd meg!

Bekapcsoljuk az egyik kézireflektort. Ennek fényénél szétszedjük a karbidlámpáinkat. Leverjük a szilárd karbidról az elhasználódott, por alakú külső réteget. A kemény darabokat visszatesszük a lámpa aljába. A víztartályt megtöltjük vízzel. Ezzel a lámpák üzemképesek. Kérdés, sikerül-e meggyújtani őket?

Csendben ügködünk.

Nyirkos kezemmel benyúlok gumiruhám csuklyájába. Odatettem a feltört üvegcsőben levő gyufát, remélve, hogy nem lesz rá szükség.

A cső megvan. Óvatosan előhúdom, gyufa, gyufásdobozkéreg benne. Látszólag száraz. Kiveszek egy szálát, rányomom a kéregre, meghúdom. Szétmállik a feje... Finomabban kell!

A második szálát alig érintve húzom a kérgen. Pattogva felizzik. Egy pillanat, s már égnek is a lámpák. A falakat barátságos meleg fény borítja be.

Egymásra nevetünk: minket nem érhet baj! Ebben valahol mélyen egészen biztosak vagyunk.

A maradék gyufát visszateszem a csuklyámba.

Elindulunk felfelé a mellékágon. Utunk szűk járatban, zezzugos, csipkés falak között vezet. Nem is tart soká: a járat hamarosan ellaposodik, és egy nem úszható szifonba hajlik. Itt is jelet hagyunk: apró kövekből arasznyi gúlát építünk.

Sietünk vissza. Még két helyet akarunk megvizsgálni. Az egy és egynegyed óránál levő elágazást, és az egy óránál levő felmászást. Haladunk kifelé. Egy-egy jellegzetesebb hely már ismerős. Szótlanul haladunk. Tudjuk, hogy nemcsak a megbeszélte 5 óra és társaink miatt sietünk, hanem versenyt futunk saját magunkkal, testünk teljesítő-képességével. Az egy óra tizenöt perces elágazást elérve kinyitjuk a készételkonzervet, s bűvártőreinkkel befalatozunk a hideg, zsíros masszát. Hamar elfogy. Rá egy korty patakvíz, és indulunk felfelé a mellékágban. Utunk fel és vissza tizenöt perc, az ág vége járhatatlanná válik. Indulunk kifelé. Még megnézünk egy helyet: a felmászást egy óránál. Rövidesen odaérünk. Felmászva egy hatalmas terembe jutunk, amelyet gyönyörűszip fehér képződmények borítanak. Nem álmélkodunk sokáig. A termen végig haladva utunk rövidesen betorkollik a már végigjárt főágba. Ezzel minden nagyobb vízszintes járatot be-

Irsai Sanyival (jobbról) felszínre érkezésünkkor, szállásunk előtt. A hatórás leszállás során felderítettük a Csarnóházi forrásbarlang szifonok utáni vízszintes járatait

(fotó: Mozsáry)

Dr. Köves Béla a felszerelés szállítása közben.
Az overállal a neopren ruhánkat védtük az éles szikláktól
(fotó: Borzsák—Prágai)

Megmérjük a nyomást mind a négy palackban a biztonság kedvéért, majd villámgyorsan felszerelkezünk. Zsákokba tesszük a holmit, eloldjuk a javításra szoruló telefondrót, és búcsú nélkül lemerülünk egymás után.

Meddig tartott? Nem tudom. Egyszer csak vége szakadt. Újra a kép: fények, alakok, arcok; leszerelnek, kint vagyok az agyagszigeten. Fáradt, vacogó lelkesedés. Idő: fél öt lesz öt perc múlva. Nem mesélünk, nem összegzünk.

— Igen, végigjártuk. . .

Rohanunk ki. Úz minket valami elemi vágy.

Háromnegyed öt. Végre! Napvilág, fű, lassuló lépések. Meleg konzerv. Száraz ruha. Semmittevés. És valami nyugodt, jóleső, hálatelt érzés.

Míg mi élvezzük a lét és a kintlét örömeit, addig társaink, Ember Sándor, dr. Köves Béla és Prágai Albert kihordják a felszerelést a barlangból. Bátyám, Borzsák Péter és

jártunk. Sok helyen lehetne még keresgélni. Fel lehetne mászni számtalan kürtőbe, felülről betorkolló víznyelőbe. Ezekhez a további kutatásokhoz azonban biztosítani kell a kevésbé viszontagságos feltételeket. Mai célunkat elértük, indulás most már egyenesen ki!

A lovak is jobban húznak hazafelé, mi pedig szinte repülünk. Szerencsénk nem hagy el, karunk, lábunk, bokánk, mindenünk ép marad. Majdnem elrohanunk a 10 percnél letett mérőszalag mellett. Szerencsére észre vesszük és mérni kezdünk. Kihúzzuk, 50 méter. Fölcsévéljük, rohanás, 50 méter. Fölcsévéljük, rohanás, 50 méter. Ezt ismételjük. Nyolcszor húzzuk ki egészen, és egyszer 30 méterig a szalagot, amíg végre újra lézőkészülékeink mellett állunk.

Most jön az utolsó és egyben legnagyobb próbája a szerencsénknek: a visszauzás a zavaros vízben testi energiánk utolsó szikrájával.

Nagy János kint mindent rendbe tesznek, zsákokba, ládába és a kocsikba kerül az összes holmi.

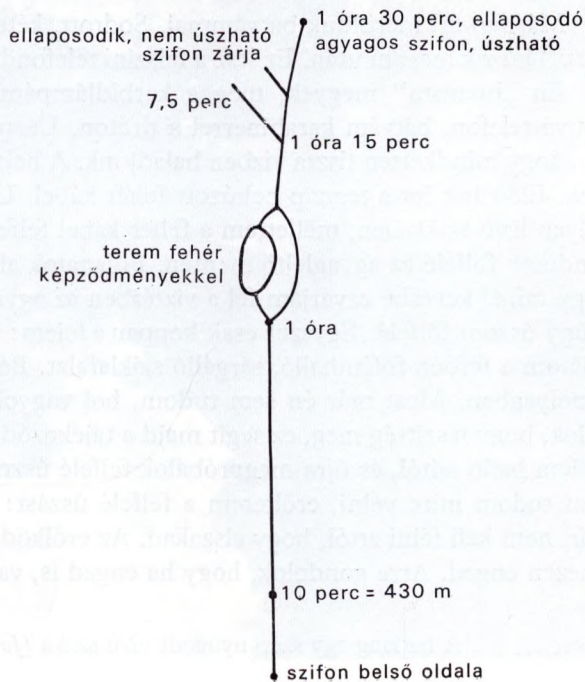
Megköszönjük a falubelieknek a szíveslátást és hazaindulunk. Királyhágón újabb gyönyörűség: étterem, abrosz, friss, nem konzervből készített vacsora. Most már mesélünk és összegzünk: 430 méter az első tíz perc alatt megtett út. Ez azt jelenti, hogy az 1 óra 30 perc alatt megtett út 3870 méter. Ez a főág becsült hossza a szifon túloldalától. A valódi hossz ettől — véleményem szerint — 10–20%-kal kevesebb, mert az első 430 méter a legkönnyebben járható részek közé tartozik. Ugyanakkor az is lehet, hogy a sokszöges, az Alsóbarlangnál leírt mérési módszer hosszabbat eredményez a valódinál, mert mi végig egyenesen húztuk ki a szalagot.

Összevetve a Kessler-féle feltételezéssel a mi eredményünket: Kessler szerint a Ponori-nyelőt és a Csarnóházi-forrást összekötő barlangot 4500 méterre becsülhetjük. Mivel a szifon a bejáratától 500 méterre van, így az ismert főág összesen (a szifont is beleértve) körülbelül 4400 méter. Ebből az látszik, hogy közel járunk ahhoz a ponthoz, ahol megváltozik a kőzet dőlése, s nem sok választ el a Ponori-víznyelő ismert járataitól. Ezt látszik alátámasztani az is, hogy az általunk elért végponton már jóval kisebbek a járat méretei, és a patak is kevesebb vizet szállít, a Ponori-víznyelő által nyelt kisebb vízmennyiségnek megfelelően.

Szép ez az új barlang, de — mint említettem — a felfedezés akkor teljes, akkor hiteles, ha dokumentáció: térkép, esetleg fényképek tanúsítják. Éreztük, hogy itt is szükséges lenne mindezt produkálni, de ugyanakkor azt is éreztük, hogy ez valami olyan nagy munka, ami meghaladja a mi lehetőségeinket. Mielőtt ennek okát tisztáznánk, tegyünk egy rövid kitérőt. Nem esett szó eddig a víz alatti munka egy igen jelentős tényezőjéről, a bűvár energiafelhasználásáról. Nézzük, mit ír erről „A bűvár” (Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1973) című könyv, amely részletesen elemzi a bűvártevékenységek különböző formáit.

„Abban a pillanatban, amikor a bűvár lemerül és úszni vagy dolgozni kezd, ugrás-szerűen megnövekszik a hővesztése. Ennek a hővesztésnek ellensúlyozására rövid időn belül a kiindulási érték sokszorosára emelkedik a hőképződés... A test külső rétege gyorsan hűl, melegtartalékát kiadja... Abban a pillanatban, amikor hőhiány jön létre, vagyis az úszáskor az izomzatban létrejött hő már nem elégséges ahhoz, hogy

A Csarnóházi-forrásbarlang szifonokmögötti részének vázlata a hosszbecsléshez használt időekkel

a szükséges hőmennyiséget a szervezet számára előállítsa, elkezd reszketni a test. Legkésőbb ebben az időpontban, a reszketés első fellépésekor a bűvárnak ki kellene szállnia a vízből. A túlhűlésnek ebben a szakaszában szubjektív fájdalomérzettel járó hideg-érzékelés lép fel a kezeken, lábakon, térden és a genitális részeken. Hosszan tartó hideg által kiváltott reszketés kimeríti a szervezet energiartalékait.”

Míndezen alapján nyilvánvaló, és a magunk tapasztalásából is éreztük, hogy a hosszú szifonnal a hátunk mögött, vizes ruhában nem lehet az időrabló térképezést huzamosan végezni. Bent kéne lakni, hálósákokat és minden szükséges tábori holmit átvinni, ez nem megy. Addig-addig vívódtunk, amíg végül mégis elszántuk magunkat. Elkezdjük térképezni, aztán ha nem megy, akkor legalább néhány fényképet készítünk és a fő irányokat megmérjük.

1974 szeptembere ismét ott talált minket.

Mindjárt, ahogy odaérkezünk, behordjuk a holmit. Rögtön megkezdjük a merülést. Az első merülő pár megpróbálja mérni a szifont, de nagyon gyorsan zavarosodik a víz. Nem megy a mérés. Ezután elindulnak, hogy behúzzák a telefondrótot a szifonon túlra. Előző alkalommal ugyanis távozáskor kihúztuk a hibás vezetékét, melynek — mint otthon kiderült — elszakadt középtájt az egyik ere, minden bizonnyal a túl erős húzás miatt. . . . Tehát elindulnak a fehér dróttal. Úsznak lefelé. Átbújnak a 23 méter mélyen levő sziklaél alatt, majd felfelé indulnak. Látszólag minden rendben van. Egyszer csak sziklafal szegődik melléjük, s mellette felúszva egy ismeretlen hasadékban bukkannak a felszínre. A hasadék tágas, de belőle járat nem vezet semerre, áramlás nem tapasztalható a vízben. Tulajdonképpen nem tudják, hova jutottak. Ezt hallva a telefonban, rettentő dühös lettem. Hogy lehet itt eltévedni? Ezzel a nap agyon van csapva, kijönnek. A fehér drótot bent hagyják, hogy megjelöljék, hol jártak.

Délután telefonvezetékot fektetünk a táborhely és a szifon között. Az összeköttetés tökéletes.

Másnap mi merülünk bátyámmal. Sodrott, kéterű honvédségi acélkábel („tyúkbet”) húzok magam után. Ez lesz a felszíni telefondrót folytatása.

Én „biztosra” megyek, még a karbidlámpámat is magammal viszem. Nálam a bűvártelefon, bátyám karabinerrel a dróton. Úszunk lefelé egymás mögött-mellett, úgy, hogy mindketten tiszta vízben haladjunk. A helyek ismerősek, mintha otthon lenénk. Előttünk fut a tegnapi behúzott fehér kábel. Úszunk lefelé. Átbújok a 23 méter mélyen levő sziklaélen, mellettem a fehér kábel felfelé törve tűnik el a messzeségben. Elindulok fölfelé az agyaglejtő mentén. Pillanatok alatt felkavarodik körülöttem a víz. Hogy minél kevésbé zavarjam fel a víztérben az agyagot, eltávolodom az agyaglejtőtől és úgy úszom fölfelé. Egyszer csak koppan a fejem: sziklának ütközöm! Odafordulok, és látom a ferdén fölémhajló, sárgállós sziklafalat. Bátyám lent van valahol az agyagos gomolyagban. Most már én sem tudom, hol vagyok. A telefondrót lazán lóg rólam, szólok, hogy feszíts meg, ez segít majd a tájékozódásban. Nem feszítik. Eltávolodom a fölémhajló faltól, és újra megpróbálom felfelé úszni. Egyszer csak visszaránt a drót! Nem tudom mire vélni, erőltetem a felfelé úszást: az acélbetétes tyúkbél embert is elbír, nem kell félni attól, hogy elszakad. Az erőlködéstől lélegzetem felgyorsul, a drót nehezen enged. Arra gondolok, hogy ha enged is, vajon van-e szabad vízfelszín fölöt-

A barlang egy szép nyugodt vizű szaka (fotó: Borzsák—Prágai) →

tem. És ha nincs, akkor így kilihegve forduljak vissza? És hogy adjam a visszafordulás tényét bátyám tudtára a zavaros vízben? Kétségbeejtő helyzet! Ekkor, mintha égből jövő jel lenne, meglátom magam előtt az opálos vízben a felfelé törő fehér kábelt. Tudom, hogy ez a drót ha nem is jó helyre, de legalább levegős terembe vezet! Úszom fel mellette, a tyúkbél is enged már. Hol van már a dühös magabiztosságom! Felérek és a falon kapaszkodva lihegek. Nagy sokára közeledik bátyám is. Hallom a felfelé törő buborékjait, majd meglátom derengő fényét. Kibukkan. Ő is liheg. Kiderült, hogy lent a zavarosban belegabalyodott a meglazult tyúkbélbe, és alig tudta kibogozni magát, mert aztán meghúztuk a drótot néha kétoldalról is egyszerre. Ezért nem feszült meg nekem, mikor szóltam, húzzák. Szorult helyzetében már azon volt, hogy elvágja a drótot, de nem tehetette meg, ezzel az én visszautamat vágta volna el.

A falon kapaszkodva lebegünk a vízben, míg mindezt megbeszéljük. Nyilvánvaló, hogy egy — a Békás-terem előtt belógó sziklaél által lehatárolt hasadéokban vagyunk, korán emelkedtünk el az agyagdombtól. Elhatározom, hogy átcséreltem a falra kötött fehér kábelt és a rám kötött tyúkbelet. A fehér ugyanis nem sodrott, hanem egybeöntött, ezért kevésbé valószínű, hogy beleakad bármibe, bárkibe. Hogy egyik kezem szabad legyen, felakasztom karbidlámpámat a fejem mellett a falra. Egy csobbanás és eltűnik. Leoldom magamról a drótot, kikötöm egy sziklalebenyre. Épp hogy megmarad rajta. Ebben a pillanatban kézireflectorom kialszik. Sötét van. Nyúlok hüvelykujjammal, hogy újra bekapcsoljam. (Néha egy hozzáéréstől kikapcsol. Ilyenkor egy rugó hátralöki azt a mágnest, amely előretolt helyzetében a lámpa belsejében levő érintkezőket összehúzza.) Ujjammal érzem, hogy a kapcsolómágnes bekapcsolt állapotban, a helyén van.

— Világíts már ide egy kicsit! — kiáltom bátyámnak, mert az ő lámpája sem ég. Megszoktuk, hogy kikapcsoljuk, ha nem kell a fény. Közben ütögetem a falhoz a lámpát, hátha csak az érintkezéssel van baj. . .

— Elszállt a lámpából a mágnes — közli nyugodt hangon. A mágnes útját határoló gyűrű lesodróthatott, és amikor kikapcsolta a lámpát, a rugó kilötte a mágnest.

— Az enyém meg kiégett — válaszolom.

Nem mintha félnénk a sötétben, de ez a sorozatos balszerencse nyomasztó! Nem akarunk már telefondrótot kivinni, sem telefonálni, sőt még térképezni sem, csak megúszni ezt az egészet, és a kifelé vezető utat!

— Hát szevasz! — búcsúzunk el a sötétben.

— Szevasz! Indulj előre! Majd találkozunk — mondom. Hogy hol, azt csak gondoljuk. . . És elindulunk. Hosszú percekig lebegünk, küszködünk a feketeségben. Nem esett a nyakunkba egyik kikötött drót sem, szerencsésen kiérünk.

Kint csak ülünk, nézünk egymásra: kemény lecke volt!

A többiek nem értik.

— Mi van? Miért jöttetek vissza? Hol a karbidlámpád? Hol jártatok? Miért nem égnék a reflektoraitok?

Nagy nehezen kinyögjük. Szótlan mindenki. Nem tesznek szemrehányást, de nincs is kedve már senkinek a tervezett nagy tettekhez.

Megpróbáljuk kihúzni a drótokat, de csak egy darabig jönnek, aztán elakadnak. Elhatározzuk, hogy másnap még kitakarítjuk a gubancot a szifonból, aztán elvonulunk.

Lecuccolás szárazon... (fotó: Mozsáry)

▲ A Csarnóházi-barlang bejárata
a patakból nézve (fotó: Borzsák–Prágai)

— és vízben (fotó: Mozsáry)

